

Ontoelaatbare gedragingen of uitlatingen

Een student kan worden heengezonden als hij 'door zijn gedragingen of uitlatingen blijk heeft gegeven van ongeschiktheid voor de uitoefening van een of meer beroepen waartoe de door hem gevolgde opleiding hem opleidt, dan wel voor de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening.' Dat staat in een wetsvoorstel dat minister Plasterk op 19 december heeft ingediend.¹ Dit wetsartikel (zie bijlage) tast de rechtspositie van studenten ernstig aan. Bovendien is het voor velerlei uitleg vatbaar.

In de Memorie van Toelichting (zie bijlage) staan allerlei verschillende interpretaties van het voorgestelde wetsartikel. Volgens de toelichting zou het wetsartikel zich uitstrekken tot:

- a. studenten die door hun gedrag of hun uitlatingen een gevaar vormen voor andere betrokkenen (bij het onderwijs of beroep).
- b. studenten die door hun gedragingen een bedreiging vormen voor anderen (zoals voor medestudenten of docenten of voor degenen die op een andere manier deel uitmaken van het onderwijs; het probleemgedrag kan zich uiten in (seksuele) intimidatie, agressie, geweld of algemeen disfunctioneren ten gevolge van een ernstige persoonlijkheidsstoornis.
- c. studenten die zeer ongeschikt zijn voor het beroep (of voor praktijkoefeningen binnen de opleiding, zoals stages, practica of coschappen), bijvoorbeeld aan wie tuchtrechtelijke sancties zouden zijn opgelegd als het (medisch) tuchtrecht op hen van toepassing zou zijn geweest.
- d. een pedofiele student die wil worden toegelaten tot de opleiding [Ortho-]pedagogiek. [Hij is weliswaar nooit veroordeeld voor pedoseksueel gedrag, maar vanwege zijn bestuurslidmaatschap van een politieke partij die wetswijzigingen inzake jeugdseksualiteit voorstaat, werd hij niet toegelaten.]
- e. het gaat om gedragingen en uitlatingen die in de context van het beroep of de praktijkoefening ontoelaatbaar zijn.
- f. het gaat om een belangenconflict waarin de belangen van de student (recht op onderwijs, grondwettelijke vrijheden zoals de vrijheid van meningsuiting, academische vrijheid) moeten wijken voor de belangen van de onderwijsinstelling, van andere studenten of van andere betrokkenen bij het onderwijs.
- g. maar een bepaalde visie van de student (bv. een antidemocratisch gedachtengoed) is onvoldoende grond voor heenzending.

1. De zorgplicht van de studieleiding

Met de harde kern van het wetsartikel, althans met de formulering die in (b) is weergegeven, zullen weinig mensen moeite hebben. De studieleiding heeft een zorgplicht tegenover studenten en tegenover werknemers en patiënten/cliënten (zowel binnen de eigen instelling als binnen stagegebiedende instellingen). Indien een zekere student telkens weer gedragingen vertoont waardoor de rechten van medestudenten, werknemers of patiënten/cliënten in fundamentele zin worden aangetast, mag zij deze student uit de opleiding verwijderen of in elk geval hem/haar de toegang weigeren tot programmaonderdelen waarin hij/zij anderen ernstige schade kan berokkenen.

Een addertje in de formulering van (b) is evenwel de zinsnede *een bedreiging vormen*, aangezien daarin subjectieve gevoelens van de bedreigde partij geïmpliceerd zijn. Een partij kan zich in zijn rechten bedreigd *voelen*, terwijl zijn rechten nog niet zijn aangetast. Ik zou het bijvoorbeeld overtrokken vinden als een student wordt aangepakt indien hij docenten niet het respect betoont dat hij hun volgens hen verschuldigd is. Een bedreiging van hun waardigheid is geen aantasting van hun fundamentele rechten. Aan de omgang met patiënten/cliënten daarentegen mogen hogere eisen worden gesteld: als zwakke partij hebben zij er recht op beschermd te worden tegen onheuse bejegening. Het doorslaggevende criterium is dat de student aan anderen geen ontoelaatbare schade mag berokkenen en hen niet in hun fundamentele rechten mag aantasten.

2. Ontoelaatbare uitlatingen

In zijn reactie op het wetsvoorstel toont de Raad van State zich zeer kritisch over het idee dat een student zou kunnen worden heengezonden vanwege ontoelaatbare *uitlatingen*.² Wil de wetgever de mogelijkheid openhouden een student de deur te wijzen enkel en alleen vanwege zijn uitlatingen, terwijl niets erop wijst dat zijn (al dan niet verbale) *gedragingen* jegens medestudenten, werknemers en patiënten/cliënten

¹ <http://www.minocw.nl/documenten/W4846%20K-2.pdf> (31821 nrs. 2 en 3; artikel 7.42a; MvT §4.3); zie ook <http://onderwijsethiek.nl/?p=35>, <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=261>, <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=424>.

² <http://www.minocw.nl/documenten/W05080365%20Advies.pdf> (§5: iudicium abeundi); <http://www.minocw.nl/documenten/88685%20brf.pdf> (Nader rapport).

ontoelaatbaar zijn?

Ik vind dat de wetgever hiermee een uiterst bedenkelijke weg in slaat. Maar minister Plasterk doet het willens en wetens. In de MvT haalt hij de casus van de pedofiele student (d) aan, die uitsluitend vanwege zijn publieke uitlatingen de deur is geweest. Door hem toe te laten zou de reputatie van de opleiding (en van de beroepsgroep) geschaad worden. Vermoedelijk vreesde men tevens dat het publieke vertrouwen in de professie door zijn toelating tot de opleiding (en door zijn latere diplomering) zou worden aangetast. En in (f) wordt uit deze denklijn de logische consequentie getrokken: onderwijsinstellingen en opleidingen mogen een student (op grond van zijn publieke uitlatingen) de deur wijzen als hun eigen belang zich tegen inschrijving of herinschrijving verzet.

Daarmee komt ook de formulering ad (c) in een bedenkelijk daglicht te staan: studenten (professionals in de dop) mogen zich geen (gedragingen en) uitlatingen veroorloven waarvoor afgestudeerde professionals tuchtrechtelijk op het matje kunnen worden geroepen. 'Collega, u heeft de goede naam van de beroepsgroep te grabbel gegooid, u heeft door uw uitlatingen het vertrouwen in de medische stand ondermijnd, u heeft een standpunt verdedigd dat alleen door kwakzalvers gehuldigd wordt. Collega, wij dulden u niet langer in ons midden en moeten u dus helaas royeren.' In (f) wordt de deur geopend voor heenzending op grond van het eigenbelang van de onderwijsinstelling, en uit (c) volgt dat ook het eigenbelang van de beroepsgroep tot heenzending zou kunnen leiden.

Naar mijn oordeel behoort de wetgever uitdrukkelijk de mogelijkheid uit te sluiten dat een student enkel en alleen op grond van zijn 'schadelijke' publieke uitlatingen zou worden heengezonden. En de zinsnede *of uitlatingen* dient dus per omgaande uit artikel 7.42a te worden geschrapt.

3. Ongeschiktheid voor beroepen waartoe de studie opleidt

Vroeger stond in de wet: wetenschappelijk onderwijs omvat de vorming tot zelfstandige beoefening der wetenschap en de voorbereiding tot (beroepen) waarvoor een wetenschappelijke opleiding vereist is of dienstig kan zijn. Maar artikel 7.42a ademt een heel andere geest: elke opleiding in het hoger onderwijs biedt voorbereiding op een welomlijnde verzameling beroepen, maar zo'n opleiding staat tevens open voor studenten die het beroep van wetenschappelijk onderzoeker ambiëren, of een ander beroep waarvoor zo'n opleiding dienstig kan zijn. Doch wie ongeschikt is gebleken voor de eerstgenoemde verzameling beroepen, kan uit de opleiding worden verwijderd, want het eindexamen is primair bedoeld als toegangsbewijs voor die eerstgenoemde verzameling.

Naar mijn oordeel moet het hoger onderwijs zich beperken tot de opleiding voor welomschreven eindtermen. Het diploma wordt uitgereikt als de studieleiding heeft vastgesteld dat die eindtermen in voldoende mate bereikt zijn. De toelatingsselectie tot beroepen moet op andere manieren georganiseerd worden. Universiteiten en hogescholen hebben niet tot taak studenten op beroepsgeschiktheid te selecteren, althans niet op andere criteria dan in de eindtermen vervat zijn.

Maar dat neemt niet weg dat de eindtermen praktijkoefeningen (stages, practica, coschappen) kunnen omvatten. De student moet dan naar genoegen van de studieleiding laten zien dat hij die praktijkoefeningen adequaat heeft uitgevoerd. Naar mijn oordeel mag de student (in het kader van artikel 7.42a) uitsluitend worden heengezonden als hij door zijn gedragingen blijkt heeft gegeven van *ongeschiktheid voor de deelname aan de praktijkoefeningen die tot de eindtermen van de desbetreffende opleiding behoren*.

4. Ongeschiktheid voor één of meer beroepen waartoe de studie opleidt

De opleiding Nederlands Recht leidt studenten, laten we even aannemen, tot advocaat of tot officier van justitie of tot rechter op. In de voorgestelde tekst van 7.42a staat dat de studieleiding een student mag heenzenden op grond van het feit dat hij *niet* geschikt is voor het beroep van rechter, ook al is hij *wél* geschikt voor het beroep van advocaat of officier van justitie. Laten we hier verder maar geen woorden aan vuil maken. Wie dit bedacht heeft, is te gek om los te lopen.

5. Conclusie

Het voorgenomen artikel 7.42a geeft veel te ruime verantwoordelijkheden en bevoegdheden aan de onderwijsinstellingen en opent de deur voor ongebreidelde willekeur. Met betrekking tot dit *Studiums- und Berufsverbot* wordt studenten geen enkele rechtszekerheid geboden. Ze zijn overgeleverd aan de beroepsinstanties die binnen dit ruime wettelijke kader jurisprudentie moeten ontwikkelen. We mogen hopen dat de Tweede Kamer zo verstandig is de schade door middel van amendementen te beperken.

Wes Holleman
weblog onderwijs 9-1-2009
<http://www.onderwijsethiek.nl>

>>> Bijlage >>>

Artikel 7.42a: Gedragingen student in relatie tot toekomstige beroepsuitoefening

1. Het instellingsbestuur kan in bijzondere gevallen na advies van de examencommissie, de decaan of een met de decaan vergelijkbaar orgaan binnen de instelling en na zorgvuldige afweging van de betrokken belangen de inschrijving van een student voor een opleiding beëindigen dan wel weigeren, als die student door zijn gedragingen of uitlatingen blijkt heeft gegeven van ongeschiktheid voor de uitoefening van een of meer beroepen waartoe de door hem gevolgde opleiding hem opleidt, dan wel voor de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening.
2. Het instellingsbestuur dan wel het instellingsbestuur van een andere instelling die een zelfde of verwante opleiding verzorgt, kan besluiten de student niet opnieuw of niet voor die opleiding in te schrijven.
3. Indien de student, bedoeld in het eerste lid, is ingeschreven voor een andere opleiding en daarbinnen het onderwijs volgt van een afstudeerrichting die overeenkomt met of gelet op de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening verwant is aan de opleiding waarvoor de inschrijving met toepassing van het eerste lid is beëindigd, kan het instellingsbestuur na advies van de examencommissie, de decaan of een met de decaan vergelijkbaar orgaan binnen de instelling en na zorgvuldige afweging van de betrokken belangen besluiten dat de student die afstudeerrichting of andere onderdelen van die opleiding niet mag volgen.
4. Artikel 7.42, vierde en vijfde lid, is van overeenkomstige toepassing.

Memorie van Toelichting (§4.3): Iudicium abeundi [De heenzend-beschikking]

Voor een goed functioneren van een instelling is van essentieel belang dat studenten, docenten en andere betrokkenen bij het onderwijs in onderling vertrouwen kunnen deelnemen of bijdragen aan het onderwijsproces. In incidentele, ernstige gevallen kan er grote behoefte bestaan om studenten die door hun gedrag of hun uitlatingen een gevaar vormen voor andere betrokkenen (bij het onderwijs of beroep) geheel uit te schrijven dan wel te weigeren voor die opleiding.

Zo heeft zich de afgelopen jaren enkele keren de situatie voorgedaan dat tijdens de opleiding bleek dat een student zeer ongeschikt was voor het beroep waartoe de opleiding opleidt of ongeschikt voor de praktijkomgeving c.q. praktijk(gerichte) onderdelen binnen de opleiding. Hierbij valt te denken aan een geneeskundestudent tegen wie tuchtrechtelijke sancties zouden worden opgelegd, indien het tuchtrecht op hem van toepassing zou zijn geweest en een pedofiele student aan een pedagogische opleiding.

(...) De voorgestelde voorziening richt zich op gevallen waarin personen door hun gedragingen een bedreiging vormen voor anderen, zoals medestudenten, docenten maar ook voor degenen die op een andere manier deel uitmaken van het onderwijs. De situatie zal zich met name voordoen bij de praktijkoefeningen (stages, practica of co-schappen) die voorbereiden op de beroepsuitoefening. Het probleemgedrag kan zich uiten in (seksuele) intimidatie, agressie, geweld of algemeen disfunctioneren ten gevolge van een ernstige persoonlijkheidsstoornis. Er is dan geen sprake van fysieke, maar van morele ongeschiktheid voor het beroep.

Niet alleen gedragingen, maar ook uitlatingen kunnen op grond van het voorgestelde artikel 7.42a, eerste lid, leiden tot beëindiging of weigering van de inschrijving. Gesuggereerd is dat het begrip 'gedragingen' het begrip 'uitlatingen' impliceert, omdat bij uitlatingen ook sprake is van moreel ontoelaatbare gedragingen. Om dit ondubbelzinnig vast te stellen is het begrip 'uitlatingen' expliciet in het criterium opgenomen. Van belang is dat het gaat om gedragingen en uitlatingen die in de context van het beroep of de praktijkoefening ontoelaatbaar zijn. Het onvoldoende functioneren op een bepaald gebied of handeling, bijvoorbeeld in de collegiale omgang of professioneel gedrag, is op zich niet voldoende voor een iudicium abeundi. Dit zal in het kader van het reguliere onderwijsprogramma aan de orde (moeten) komen en in dat verband kunnen worden beoordeeld. Als dit wordt getoetst in een bepaald studieonderdeel zal de student dat studieonderdeel niet met een voldoende afsluiten en – als sprake is van een verplicht onderdeel – de opleiding niet kunnen afronden. Evenmin kan het iudicium abeundi worden ingezet om studenten met onvoldoende studieresultaten of inzet uit te schrijven. Voor het verwijderen vanwege onvoldoende studieresultaten – en onvoldoende inzet voor de opleiding zal zich eveneens uiten in onvoldoende studieresultaten – bestaat de mogelijkheid van een bindende afwijzend studieadvies.

Omdat het verwijderen of weigeren van een student een ingrijpende bevoegdheid van de instelling is, wordt benadrukt dat hiervan pas gebruik mag worden gemaakt als een zorgvuldige afweging van belangen heeft plaatsgevonden. De maatregel moet proportioneel zijn. Omdat weigering van inschrijving of verwijdering van de opleiding een verstrekkende maatregel is, betekent een en ander dat niet lichtzinnig tot deze maatregel overgegaan mag worden. Zo zijn een bepaalde visie van de student, bijvoorbeeld een antidemocratisch gedachtengoed, onvoldoende grond tot het weigeren tot een opleiding, ook al zouden dergelijke gedachten niet sporen met het object van de opleiding. De grondwettelijke vrijheden, zoals de vrijheid van meningsuiting, zijn daarbij uitgangspunt. Bovendien geldt de academische vrijheid, verankerd in de wet, óók voor studenten.

Bij de afweging dienen derhalve belangen als de academische vrijheid en het recht op onderwijs enerzijds en de belangen van de instelling, andere studenten en andere betrokkenen bij het onderwijs anderzijds, een rol te spelen. Naast de mogelijkheid een student op genoemde gronden te weigeren of uit te schrijven, krijgt de instelling die de inschrijving voor die opleiding van deze student heeft beëindigd de mogelijkheid deze student te weigeren wanneer hij zich voor dezelfde opleiding (opnieuw) wil inschrijven. Ook andere instellingen krijgen die mogelijkheid als de student in kwestie zich voor dezelfde opleiding wil inschrijven. Schrijft de student zich in voor een andere opleiding, maar kiest hij voor een afstudeerrichting waar hetzelfde probleem zich waarschijnlijk zal voordoen dan kan de onderwijsinstelling deze student de toegang tot die afstudeerrichting of andere onderdelen van die opleiding ontzeggen.

Ook voor deze student is vanzelfsprekend een goede rechtsbeschermingsprocedure geregeld: dit is de procedure zoals onder paragraaf 4.1 is beschreven.